През годините сред децата се наблюдава тенденция нарастващ брой от тях да не се повлияват от традиционните методи на обучение, без зад това да стои медицинска причина или диагноза. Актуалността на проблема налага приемането на общ термин, с който да бъдат обозначавани тези категории, а именно - деца със „специфични обучителни трудности“.

Терминът “специфични обучителни трудности” за първи път се използва през 1963 година от С. Кърк. Това е най-известното определение от педагогическа гледна точка във връзка с диагностицирането и обучението на група деца, които, без да са глухи, слепи или умствено изостанали, не са в състояние да се обучават в условията на масовите общообразователни институции . По-късно - през 1977 г. с държавен акт към Американския Федерален Регистър е представена дефиниция за “специфичните обучителни трудности”: “нарушение на един или повече от базисните психични процеси, участващи в разбирането и използването на езика /говорим и писмен/, което може да манифестира като недостатъчна способност за слушане, мислене, говорене, четене, писане, спелуване или за извършване на математически операции”

Симптомите са твърде разнообразни и засягат перцепцията, моториката, познавателното развитие и неврологичното състояние на детето. Разбира се не е необходимо да са налице всички симптоми, за да се определи едно дете като носител на специфично обучително нарушение, нито е достатъчен само един. При всяко дете, което проявява обучителни трудности, характеристиките на академичните му умения се намират на различно ниво и имат различни прояви при отделните направления.

И все пак съществуват и някои общи особености, които обединяват децата със специфични обучителни трудности (СОТ) като такива:

-нарушение в разбирането на устните изказвания и неправилно интерпретиране;

-дезорганизираност;

-хипер- или хипоактивност;

-неадекватни емоционални прояви (затвореност или избухливост);

-слаба концентрация на вниманието;

-невъзможност за точно вербално изразяване;

-нарушения във вестибуларния апарат, ритъма и пространствената ориентация.

Като специфични обучителни трудности не трябва да приемаме нарушенията, свързани с първични увреждания на слуховия, зрителния или двигателния анализатори. Общото интелектуално изоставане, както и емоционалните сривове, свързани с проблеми в социалното обкръжение, трябва да бъдат индикатор за невключването им в термина.

Вниманието на тези деца се характеризира с неустойчивост, лесна отвлекаемост, недостатъчна концентрираност върху възприемания обект, което възпрепятства възприемането му. При възприятието честотата на нарушение на зрителната чуствителност е по-висока, отколкото при нормално развиващите се деца. Същото се отнася и за зрително - двигателния апарат и за слуховото възприятие. Нарушението в развитието на зрителното възприятие е съществена причина за възникващите трудности в процеса на обучение. Децата със СОТ не умеят да изградят цялостен образ от отделни елементи. Така те създават впечатлението, че не виждат нещо от това, което учителят показва по време на учебната работа [2]. Те не могат да съединят отделни детайли в една смислова картина. Образът на външния свят при тях е хаотичен и неточен. Неточни са зрителните им представи, установени чрез рисувателни тестове. Допускат диспропорции в частите на тялото, неправилно ги разполагат, изпускат добре познати детайли. Във връзка с всичко това вниманието се характеризира с нарушена концентрация и ограничен обем. Децата не възприемат ситуацията като цяло, а само отделни нейни компоненти. Имат неселективно внимание и не могат да се съсредоточат върху съществените признаци. Те буквално са отрупани от различни дразнители, които не могат да степенуват по важност и да извадят най-значимите от тях. Трудно превключват вниманието си от един предмет на друг и трудно преминават от една дейност към друга. Особено характерни са персеверациите, което означава, че лицето не може да се отърве от определен предмет или способ на решение.

Недостатъците при пространственото възприятие въздействат отрицателно върху обучението по четене и писане, където от особено значение е правилното възприемане на различното разположение на елементите на възприемания образ.

Запомнянето на информация зависи и от състоянието на възприятията и мисленето. Изследванията на паметта показват, че децата с по-голям успех помнят информация, която им се поднася визуално, отколкото само вербално. В произволната памет недостатъците се проявяват не само в ограничения обем, но и в точността на мнемическите процедури. Често запомнят странични елементи, които не са били обект на задачата. Информацията е несистематизирана, запомня се хаотично, без да се създава представа за връзката между елементите. Паметта се характеризира с повишена уморяемост, незрялост на централната нервна система. Забелязва се значително забавяне в преработката на възприеманата информация. От своя страна пък възпроизвеждането зависи и от общото състояние на детето.

Недостатъците в паметта се отразяват и върху развитието на мисленето. То е конкретно, нагледно-образно, ригидно, стереотипно, инфантилно. Детето не може да състави цялото от части, губи връзката между явленията. Среща трудности, особено при абстрактните, времевите и пространствени понятия. Операциите синтез, сравнение, обобщение и абстрахиране са недостатъчно сформирани в равнение с тези на връстниците им [1].

Всичко това се отразява неблагоприятно върху речта. В първи клас, когато усилено се разработват ситуативната, контекстната и обяснителната реч, децата с обучителни трудности по-дълго време се задържат на ситуативната. Демонстрират дефицит не само

при възпроизвеждане на общи понятия, но и при термини, обозначаващи конкретни предмети. Изследванията показват, че тази особеност определя качеството на детските съждения - тяхната ситуативност. Те са непълни, тъй като родовите понятия не се използват правилно. Често се наблюдава замяната им с функционални определения, нещо което е типично за ранната предучилищна възраст [5]. Тези деца не умеят да употребяват местоимения, предлози, частици, съюзи. Не разбират значението на тези думи, пропускат ги или ги заменят.

Прогнозата за развитие на децата със СОТ зависи от организацията на социалната корекционна помощ, диференцирания подход, корекционно-логопедичната и психологическа дейност. Ранната и точна диагностика на специфичните обучителни трудности предполага и по-селективна роля на семейството. В семейната среда е възможно ранното установяване на подобни дефицити и поведенчески особености при изпълнението на различни дейности: хранене, обличане, общуване, игра. Семейството и най-близкото обкръжение на детето са първият източник на информация. Без негова помощ обикновено нарушението се диагностицира във възраст, при която, въпреки съхранеността на основните психични функции, се получава вторично цялостно изоставане в психичното развитие. На всеки етап - от диагностиката до специализираната терапия, семейството трябва да е активен партньор на терапевтичния екип от лекари, учители, логопеди, психолози, невролози.

Въпросът за диагностиката и обучението на деца със специфични обучителни трудности в нашата страна все още не е изцяло решен. В част от детските градини и училищата няма специалисти, които да осъществяват допълнителна подкрепа на тези деца. За съжаление все още има учители, в масовите детски градини и училища които не са информирани за същността и последствията от специфичните обучителни трудности. За мнозина от тях проблемите на тези деца се коренят в липсата на училищна мотивация, недисциплинираност, грешки във възпитанието или други фактори от обкръжаващата среда. Етикетират ги като като глупави, мързеливи или бавно развиващи се и този етикет понякога остава с години. Изследванията сочат, че учебната успеваемост е във взаимовръзка със самооценката на детето в много по-голяма степен, отколкото с измеренията на неговият интелект. Децата започват да чувстват неувереност, не само по отношение на своите учебни възможности, но и по отношение на своята личност. Опитвайки да запазят личностната си ценност и собственото си достойнство, те променят в негативен план отношението си към учителите и институцията. Така детето става проблемно, агресивно, с ниска самооценка и престава да си вярва, в резултат на което може да се стигне до отказ от посещаване на детска градина/училище. Често родителите недооценяват сериозността на положението. Когато “неуспелият” се прибере в къщи и заяви, че не желае да ходи на детска градина/училище, те възприемат това като забавен куриоз, който разказват на роднини и познати. Някои виждат в тази детска реакция проява на независим характер. Когато си отхвърлен от учителите, родителите, успяващите съученици - остава улицата. Там поне не питат как се справяш с ученето. Не малко от родителите преминават и през продължително отхвърляне на затрудненията и особеностите на детето, надявайки се състоянието да отшуми във времето.